

צילום: רחי קאממן

כנפיים שבורות: מבט אחר על הטייסת הראשונה של צה"ל

סיפור האבתם הטרגי של והרה לביטוב ושמוליק קופמן שימש מאזירת כמייצג הווידוא האמנותי וריש דמות של צעירים. האמנות אילת כרמי ומירב הימן מאירת כמייצג הווידוא האמנותי "והרה" צד שונה בסיפור שלה: רגעי חייה האחרונים, אחרי שהתרוסקה בתאונת טיסה לצד רות דין שניסתה להצילה - ושוללת את המיתוס והשמעות שעל פיהם בחרה למות מרצון. ואיך באירוע שהתרחש ב-1948 משתלבים אנשים עם מסכות קורנוזה?

דרד מוספיר : 00:00 | 29.06.21 | 10:00

לפני 27 שנים, ישראל געשה בעקבות העתירה לבי"ץ שהגישה אל"ם מילר בבקשה לפתוח את קורס הטיס של צה"ל גם לנשים. מילר נכחה – נשים הורשו מאז לקחת חלק בקורס טיס, וגם בתפקידים צבאיים נוספים שהוגבלו בעבר לגברים בלבד. רק לאחרונה הפכה נטו"י לטייסת הקרב החמישית בתולדות צה"ל. מה שלא כולם יודעים כיום הוא שעוד לפני קום המדינה ותלמות העצמאות היו טייסות בחיל האוויר הישראלי. והרה לביטוב הייתה הראשונה.

• לא רוצים להפסד אף כתבה? הצטרפו לערוץ הטלגרם שלנו

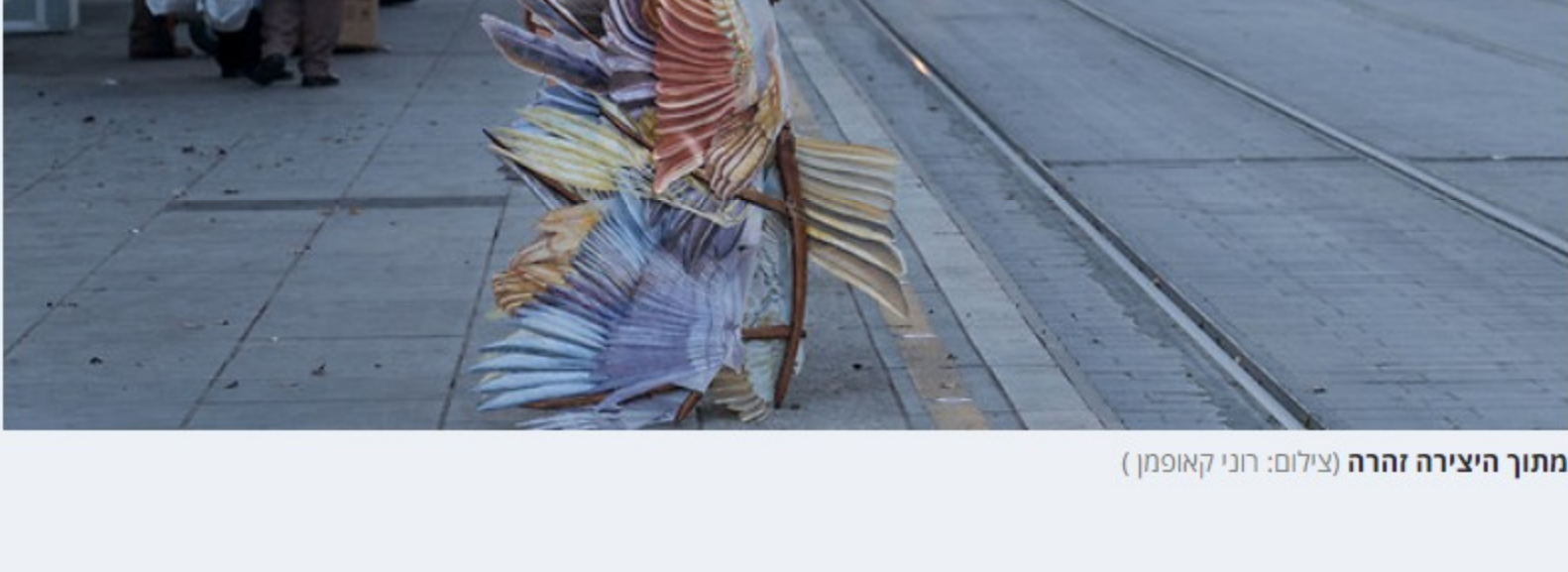
עוד כתבות למנויים:

• המרצ'נריי שלכם מספרים עליכם יותר ממה שאתם חושבים

• "בגניזן הסתובב עם המון סינה": הרומן החדש על אבא של בנימין נתניהו

• גלילה רון פדר-עמית: "אני לא סופרת קאנונית ואף פעם לא רציתי להיות"

דורות של צעירים גדלו על ספרה של דבורה עומר "לאהוב עד מוות" (1980), שנכתב בהשראת סיפור אבתם של לביטוב ושמוליק קופמן, חברה מהתחתרת שנהרג בתאונת אימונים חודשים בודדים לפני שתמצא בעצמה את מותה. שנה לאחר יציאת הספר, הוא עובד להצגה האקונית "שמוליק" של "והרה" בבנימינית רכבי-ניקולסקי. התכתבותיה עם שמוליק, מתן לא פסקה והרה גם אחרי מותו, פורסמו לצד קטעים מחומניה על ידי משפחתה סמוך למותה, יצאו בעותקים רבים, והפכו אותה כבר בראשית המדינה לדמות שסיפורה מוכר בכל בית. מסופר שאימה של והרה נהנה לשלוח בובה לכל אם בישראל שקראה לתינוקת שלה על שם בתה הנמנחה. והרה הפכה לגיבורה לאומית.

מתוך הכייתה והרה צילמה: רחי קאממן

למעלה מ-70 שנה לאחר מותה הטראגי בתאונת טיסה, מנסה התערוכה הקבוצתית "מרחב אווירי", התוצגת בגלריה העירונית החדשה לאמנות בעשונות ברמת השרון, להאיר את דמותה של והרה באור אחר, הסוכה ועששו יותר, ואולי אף לתקן הכחות שדבקו בדמותה התנוכדות לממצאים ההיסטוריים מהתאונה שלקחה את חייה. "בזיכרון הקולקטיבי, שאנחנו חלק ממנו כמוהו, היה את סיפור האהבה של והרה ושמוליק", והיה הרמוז הדק הזה שפגשה התחרבה עם אהובה, ושהייתה טוט של התאבדות במוות המתודם והגורא הזה", מספרת האמנית אילת כרמי בשיחה משותפת איתה ועם שותפתיה לסרט הקצר "והרה", מירב הימן. "שמוליק נהרג חצי שנה לפני כן, והיא נאחזה בזיכרון וממשיכה לכתוב לו". שם נרקם המיתוס של אול-התאבדות, וזאת למרות שהמילה כמוהו לא נאמרת. גם הערך של והרה בזיקוקיה חזק, לשמחחנה, הדות לחתוקי התעשייה של ההיסטוריון עומר רבב – שפרסם ספר היסטורי על מותה ושעבדנו מולו בציירה חוג. כבר בהקדמה של הספר עופר מדינשי את החשיבות של גיפץ המיתוס הזה: "הימן מוסיפה: 'הסיפור נצרב בספור של אישה צעירה שכתמה לאהובה המות, שנהרג בצבא, מעין מות-גיבורים, וזה הזיכרון שבדלנו עליו. זו התייחסות מאוד חלקית לדמות שלה, ובעיקר שגויה'".

והרה לביטוב מיצב וידאו

טרנדיה אחרי טרגדיה

עוד בילדותה לביטוב התבלטה בויכרונה של רבים. המשוררת וסופרת הילדים אנדה עמר-פינקרפלד הקדישה לו את המחזה "נרות חנוכה", וכתבה "והרה הקטנה מקרית-ענבים". לפלמליח הצטרפה לביטוב עם סיום לימודיה בחיטון חדש, ותשס ספירה הופך בלתי רגיל באמת. זהו סיפור גבורה קלאסי הנגזר בסרגדיה יוונית, על אישה כשרונית ואמיצה שגורלה כמו נחרץ מראש. כלוחמת השתתפה לביטוב בפעולות רבות של הפלמ"ח, בהן גם בפעולת "עילי הגשרים" הידועה. לקראת ארץ-המדינה, בשנת 1947, הוצבו לביטוב קופמן, שהיו אז זוג ומאוהבים עד מוות, בחפזיקי כיתות בעין חרוד, ושם החליטו להתארס. הם קדמו את עתידם, מתכוו לסיים את שירותם בחתונת בהקדם וללוס יחד ללמוד באמריקה הרחוקה. ביום השחרור שלהם, קופמן נקרא להחליף מפקד כיתה שבאילץ להעדר מאממן חי של השלכת ירמיני נפץ. באשון, שנערך בשטח הפתוח של קיבוץ גבע, התפוצץ רימון בידי של מרדכי מוטיקה כהן, אחד מלוחמי הפלוגה. קופמן, כהן ולוחם נוסף, מרדכי אירוביץ, נהרגו שלושים במקום.

את הסיסה לארצות הברית לביטוב כבר עשתה לבד. את התכתבותה עם קופמן היא המשיכה, בידיעה שלא תיענה. כאישה צעירה, מבריקה ונריוותית היא החלה בלימודי רפאה באוניברסיטת קולומביה, אלא שאן ספרה מלחמת העצמאות, ובלבדה נמללה ההחלטה להפסיק את לימודיה ולחזור לשירות. ההחלטה הוו התבררה כנרלית. לביטוב עברה השגרת טיס במסגרת קורס סווי בקליפורניה, ולאחר שבה לארץ-ההפעם כטייסת. לביטוב הסיסה מוטיס תוגלה ושימשה מכנית טייסת בשרה דב. בפעילותה הייתה מתונה על הקשר עם הנבב, עם ירושלים הצעירה ועם אורזים שאליהם לא הייתה גישה דרך היבשה או הים. לפני התאונה הקטלנית שרוחבילה לדמותה הסיפיקה להתאהב ולחיות נוסף, כשהממוס שהטיס אהובה החדשן אמנון ברמן הופך מעל לוד.

והרה לביטוב לצד טייסת הספר "לאהוב עד מוות"

התאונה הגוראת שבה מצאה לביטוב את מותה הייתה במחקרן טיסה שגרתית מירושלים לתל אביב. התחקיר שער רבב מוסק לרסיסים את מיתוס ההתאבדות – שכן לביטוב כלל לא הייתה אחראית להססת הממוס. היא הייתה טייסת המשנה, ולמעשה עלתה עליו כנוסעת. "היא בכלל לקחה סרט עם הטיס אמנון רוטשטיין", מסבירה כרמי. "הוא עדכן אותה לפני כן שיש תקלה טכנית כלשהי בממוס". הימן משלילה את התמונה העצובה: "הרבה מהממוסים או היו בכלל מוטיס יד-עגירה ממוטיקים, ותקלות טכניות היו מצב שכיח. הממוס לא הצליח להתאיר, קרעט והתנגש בעוצמה בחומה של מנור התצלבה. רוטשטיין מת במקום, והרה נפצעה באורח אנוש. שם הסיפור שלנו מתחיל".

החלומות באוויר – הראש באדמה

לעבודה על יצירת הווידוא המרשנית "והרה" ניגשו האמנית אילת כרמי ומירב הימן, שפועלות גם יחד וגם באופן עצמאי, לאחר שסיימו עבודה בת ארבע שנים על יצירת וידאו משותפת אחרת. "שבילי ישראל: התהליכה". היצירה נכתה כפרסום ובאדמה רבה. היא חשאה מסע בן עשרות משתתפים: תהליכה פרוקולית של נשים, גברים וסף שנתימים מקטעים משביל ישראל, תחת מנבלה אחת – אסור להם לגעת בקרקע. עם המשגל מתמודדת התהליכה באמצעים דו-לכניים מפתיעים ועשירים ויואליית רעיונית. בערך או פנתה החוקרת חוית הררי לזכמי, אמנית שגדעת ביצירות פיסוליות וציוריות שכוללות דימויי כנפיים, לצורך תערכה שתכננה התחמקות ביסוד אוויר. כרמי והימן החלו לחשוב על יצירת וידאו שתתיאם לתערוכה, הגיעו לסיפורה של והרה לביטוב והחלו לחקור אותו לעומק.

"ההתבוננות והרגסאות המוקדמות של הסיפור היו מאוד דרמטיות, ציניות, נאכיות אפילו", אומרת הימן. "והרה הייתה הרבה יותר מאשר רקן" צעירה שמבכה את מות אהובה. היא הייתה טייסת שעברה קורס מתחתית שרק שתי נשים עברו. הכנסנו קריאה ביקורתית כלפי אף מנתח כנבה, ובעיקר איך מסתכלים על דמות שנהרגה בצורה הראוית וסגנית". כרמי מצטרפת לדבריה בתהייה: "זה מעניין למה דווקא אותה זכרו מכל הדמויות. אבחנו תמיד יצירות לעצמנו 'קרה'ל' של יוצרים מתחומים שונים, שנעבדים אימנו על היכנסים שונים של היצירה. והרה הייתה נכונת ילדות של כל כך הרבה אנשים, וכולם הביאו את עצמם ואח הוירון הפרטי שלהם לסרט. זו התערבות בחיזום, אבל כן, אינן חושבות שטוב שנעשו מתקנים, עופר רבב בתחקיר שלו, ואנחנו – שנתנסות גם כן לזקמן את הקריאה של הוירון: זה נוגע בכלל לאיך נזכרים דמות נשית – הית מצפה שמיתוס יביא אבל כאן, ברוטסוריה אחרים שנאנחנו מתחלקות ועוברות עליהם, יש לנו תחושה שהמיתוס שיטה והנמיר. לזקח לנו נמן ובספוריה דמויות לסרטים, וכשאנחנו מתחילים לגרר ולבדוק למה זכרו את הדמות, תמיד יש אישורו שיבוש. ברר שהו ישר גם לרעה".

והרה לביטוב ושמוליק קופמן ביהודה נבון

את הדגש על אלמנט המסע, שליווה אותן במסע המצולם בשבילי ישראל, יביאו האמניות ליצירה הוו בתחירה המיוחדת לספר את סיפורה של לביטוב לא דרך נקודות הצנין שקספה לאורך חייה, אלא דרך המסע הקצר, האחרון, שעברה בעודה צעירה אנושות. יחד הן החליטו שהן נוסעות לנקודות הצנין הקריטיות של הדרך האחרונה בחי' והרה: ממנור התצלבה העתיק, ששרד בשלמותו עוד מימי הביניים, אל התגבה הישן של בית החולים שערי צדק – שטיסם עובר שיסוף במסדה להפוך לאיך לא, מתן בוטיק, בזמן העבודה על היצירה בית החולים הישן עוד עמד נכוש. "שחורגנו את המסלול: המדוקדק כפי שהוא היה", מספרת הימן. "בבן סאקר חזר השיירותים יש מין אבן זיכרון בתוך הדגש שכתוב עליה: 'כאן היה מסלול חיל האוויר בשנת 1948'. עברנו היכן שהיא המריאה, והגענו לקיץ שבה התנגש הממוס והתרחשה התאונה. הלכנו את הדרך עד לבית החולים ובכנסנו פנימה".

לבית החולים' שערי צדק נלקחה לביטוב על ידי אישה משמעותית אחרת שכתבה להיכנס לפנתיאון הוירון הישראלי – רות דין. דין הייתה עדה לתאנה של חושפיון ולביטוב מרוקן, וספרה כי אף שלא היה לה רישיון, היא זיקקה בחתירות לחון היפף של משה דין ונסעה בדרך המרשית להוציל את חי' עשישים. הניסיון לא צלח: הטייס מת במקום, ולביטוב מצאה את מותה בדרכה לבית החולים, והיא רבת בת שלטה על הטיסאנונה. היא הייתה יתר סטירילת, האמצע שלה היה הימור השלילני – מה שקרה יקרה, בתקווה שייאז לנו מספיק חומר כדי שנבלי להשתמש בו בסרט". משתפת הימן. "צילמנו בשיא הבידוד הרבתי של הקורונה", היא מספרת, "וצאנו משירו נוגע לכל בחיבור הזה בין הגשים. יש בזה חרץ, רגע של פייסה כשכל היצירות אמנות שבהן מרים מערסלות את כבה המת ישו – דיימ", קרבה פיית ורגשית המעברים בין העוא והכאן-ועשיו הם חדים, לא רצוי להישאר באיזה סיפור אנדה מנותק. באנו לדעת מהי נקודת המבט העשונות שלנו כאופה של סיפור שהקרה לנו, איך מבררים עד מיתוס כחושק. לכן התנסע לזקמן וחזרו בזמנים היה חשוב לנו, הוא חלק מהותי מהעניין. ליצור שיבושי זמנים שחושפים רבדים נוספים בספור. כשריין ולביטוב מציגים דרך השוק, בודדים לזה את החוסם. אנשים צועקים מה שהם צוועקים, מכיוון כשן שהם מניבים, ואף בשלה. סאונד בוררין של הניסיון מאוד עששוים, ולצידם הוא מתנסס על חזוקה שהייתה שפולרית בתחילת שנות ה-50 בישראל".

אט-אט עוברת לביטוב בסרט מהליכה לחילה אסית. לביטוב, הטייסת המבריקה, האישה הצעירה ובעלת הפוטנציאל העצום הזה, עוד תיגע עוד בשמיים. הכנף מכבדה עליה, דה שהיא הולכת וקורסת תחת משקלה ומחוללת לכות המשיכה, פעם אחת ולתמיד.

הכנפיים העשששבה כרמי (ימין) ורבי סיסם

כך מלהסוות כרמי והימן במחשק על מיתוס על-זמני שעובר ידיום מדור לדור, ובספור המסע הזה, שפער אימננסיה הורך וקורע בן. דין, משוחקת על ידי שחקנית מבוגרת, וכמו מייצגת את הפוטנציאל, אלא מה שכולה להיות. את האישה שהופכת לדמות פעילה ונכונת בחברה הישראלית, שהייתה לה ההודמנות להתרוקן מהמיתוס הזה, לבדוף לעצמה הישנים נוספים, לרואת מסופרת בעוד סיפורים. עבור לביטוב והה הסיף. היא נשחקה על ידי אישה צעירה, כבת גילה. היא נשחקה למארך חרבה המתחרבת בין עמק התצלבה לשערי צדק בעקית, גדולה מגוד גילה. שצרה כרמי במוקד המסע (שנחשבות) היא אף שיתרונות. ביוני הרוטסוריה הפרטית והגשית שלה, הכיירה ממנור עתיק שקשוקר הרוטסוריה שירצה של של, נכנסת התציאות של 2021 לתוך הפרוים ומכבירה אף היא: אנשים צוועקים בשוק, גברים מסתכלים עליה, מסכות קורונה מציצות מכל פינה.

הסרט מתחיל ונגמר במבט-על, בעוד לביטוב על האדמה, לא היכן שהייתה אמורה להיות. בין לבין, בדרך השאננת וההומה, חולפת בשוק ובאזור הרכבת הקלה, היא מצולמת מנובה אדם. הממסע שבו אסור היה לגעת בקרקע, עבר האמנית למסע שבו הקרקע נגורה על הדמות. "בהתחלה ובסוף היצירה הייתה לנו שלטה על הטיסאנונה, היא הייתה יתר סטירילת, האמצע שלה היה הימור השלילני – מה שקרה יקרה, בתקווה שייאז לנו מספיק חומר כדי שנבלי להשתמש בו בסרט". משתפת הימן. "צילמנו בשיא הבידוד הרבתי של הקורונה", היא מספרת, "וצאנו משירו נוגע לכל בחיבור הזה בין הגשים. יש בזה חרץ, רגע של פייסה כשכל היצירות אמנות שבהן מרים מערסלות את כבה המת ישו – דיימ", קרבה פיית ורגשית המעברים בין העוא והכאן-ועשיו הם חדים, לא רצוי להישאר באיזה סיפור אנדה מנותק. באנו לדעת מהי נקודת המבט העשונות שלנו כאופה של סיפור שהקרה לנו, איך מבררים עד מיתוס כחושק. לכן התנסע לזקמן וחזרו בזמנים היה חשוב לנו, הוא חלק מהותי מהעניין. ליצור שיבושי זמנים שחושפים רבדים נוספים בספור. כשריין ולביטוב מציגים דרך השוק, בודדים לזה את החוסם. אנשים צועקים מה שהם צוועקים, מכיוון כשן שהם מניבים, ואף בשלה. סאונד בוררין של הניסיון מאוד עששוים, ולצידם הוא מתנסס על חזוקה שהייתה שפולרית בתחילת שנות ה-50 בישראל".

אט-אט עוברת לביטוב בסרט מהליכה לחילה אסית. לביטוב, הטייסת המבריקה, האישה הצעירה ובעלת הפוטנציאל העצום הזה, עוד תיגע עוד בשמיים. הכנף מכבדה עליה, דה שהיא הולכת וקורסת תחת משקלה ומחוללת לכות המשיכה, פעם אחת ולתמיד.

אשר בוועדה: קרקעות בשבילי הממוס "ימנור החל" ת-295,000

בלי ויאנרה, טיפול טבעי לשיפור כוח גברא

Sponsored Links

נהג האוטובוס שהיווה השראה לתכיר הטיס: "אין נאווה גדולה מו"

ישר מינצי ששנים שבוזח מיר הקיבן מיר מיטס הולידים לביי הסכר, ארוזק וינעס את שותפותו בדרום. ביום חמישי שגבר סיס מרס דהנרלחה את קוטס הסיס – מיר גברת האוזה כמורה לדיים שהמייס בן ערבים. "ידיד" חושקת בעניינים...

גלה נחה הדירה שלך תהיה שווה בעתיד

